

NĂDEJDEA CREȘTINĂ DUPĂ EPISTOLA CĂTRE EVREI: O PARTICULARITATE?¹

Samuel BÉNÉTREAU²

Nădejdea nu ocupă un loc important în epistola către Evrei: verbul *ἐλπίζειν* nu este folosit decât o singură dată, la participiu, iar substantivul *ἐλπις* este utilizat de cinci ori, dar numeroase expresii, fără utilizarea acestor termeni, pun în valoare diferite moduri prin care se poate face trimitere la nădejdea creștină. Câțiva autori merg chiar până la a considera că nădejdea dispare, fiind absorbită de credință, prin alăturarea lor³. La prima vedere, nădejdea este privită într-un sens mai larg, însă, apropiindu-ne de scrierile pauline, aceasta primește diferite nuanțe, devenind o particularitate a epistolei către Evrei. Cantitativ, epistola către Evrei se situează pe un loc de mijloc: în mod clar, există mai puține referințe decât în epistola către Romani (verbul apare de patru ori și de treisprezece

---

¹ Traducere și adaptare după textul publicat pe <http://www.bsw.org/Biblica/Vol-92-2011/L-Esperance-Chretienne-Selon-L-Epitre-Aux-Hebreux-Une-Specificite/465/article-p97.html>

² Samuel Bénétreau este profesor emerit de Noul Testament la Facultatea Evanghelică Vaux-sur-Seine din Franța.

³ Relația dintre credință și nădejde în epistolă implică o amplă reflecție. Un studiu al epistolei către Evrei găsim la E. Kasemann, *The Wandering People of God*, Minneapolis, 1984, p. 39: „Aici *πιστις* este fundamental, de asemenea *ελπις* și, în aceeași măsură, *μακροθυμια* și *υπομονη*”; K.M. Woschitz, *Elpis-Hoffnung*, Wien - Freiburg - Basel 1979, p. 634: „*πιστις* și *ελπις* sunt înțeleși ca sinonime”. B.F. Westcott, *The Epistle to the Hebrews*, Londra – New York, 1892, dimpotrivă, menține distincția: „Nădejdea se raportează la credință, după cum activitatea plină de energie a vieții se leagă de viață”. A. Vanhoye, *La lettre aux Hebreux*, Paris, 2002, p. 211, estimează că nădejdea se adeverește prin credință, o nădejde care „exprimă aspectul dinamic al credinței”.

ori subiectul), dar mai multe decât în alte epistole, de exemplu în I și II Corinteni. L. Hurst s-a străduit să arate că nu trebuie să se facă diferență între celelalte epistole ale lui Pavel și cea către Evrei; în mod particular el se distanțează în raport cu ideea conform căreia credința îi este subordonată nădejzii⁴. El este convins că aflăm în Evrei o dezvoltare a ideii pauline referitoare la nădejde, însă, având conotații noi, întâlnim un limbaj și imagini diferite⁵.

Fără a intra într-o dezbateră de ansamblu, adresăm întrebarea: autenticitatea în ceea ce privește nădejdea se situează doar la nivel formal? Este de ajuns să notăm noutatea câtorva formulări? Credem că trebuie să ne întrebăm despre prezența accentelor specifice, despre culorile particulare, observând schimbările de sens.

Înainte de a ne întoarce la texte, o întrebare merită să fie abordată, din cauza ezitărilor unora⁶: relația dintre nădejde și viitor face trimitere spre eshatologie. Această legătură aparține definițiilor comune ale noțiunii, oferite de dicționare și de articole de specialitate (astfel K. H. Rengstorf și R. Bultmann)⁷. Inserarea nădejzii creștine în eshatologie este fundamentală. G. Nebe o atestă întâmplător: „Astfel, trebuie să considerăm că mântuirea eshatologică este «locul» autentic, cel dintâi, veritabil, al nădejzii, la Sfântul Apostol Pavel”⁸. Ceea ce este adevărat pentru Pavel, este, de asemenea, și pentru ansamblul Noului Testament.

În epistola către Evrei se pot distinge două tipuri de referințe cu privire la nădejde, având posibilitatea de a le trata separat. Există o parte de texte care descoperă îndemnul, direct sau indirect, și o altă parte de texte care pun în valoare bunurile făgăduite. Pentru prima categorie au fost alese textele: 3, 6; 6, 11; 10, 23, iar pentru a doua 6, 18-19; 7, 19 și 11, 1.

---

⁴ L. Hurst, *The Epistle to the Hebrews*, SNTS 65, Cambridge, 1990, p. 120.

⁵ *Ibidem*, p. 124.

⁶ F. Vouga, *Une Theologie du Nouveau Testament*, Geneva, 2001, pp. 178-180. Referitor la Sfântul Apostol Pavel, el scrie că nădejdea va fi un „imperativ al continuării, un principiu de tenacitate, insistența care structurează temporalitatea existenței credinciosului. El consideră că poate opune în acest sens Faptele Apostolilor și Epistola către Evrei, mai tradițională, la Pavel și la 1 Petru”.

⁷ Cf. „Elpis”, în *TDNT*, II, pp. 517-533.

⁸ G. Nebe, *Hoffnung bei Paulus*, Sunt, Göttingen 1983, pp. 169-170.

I. Îndemnul

1. Afirmarea nădejdiei (Evrei 10, 3)

Interpelarea din Evrei 10, 3 este directă, cu toate că ea dezvoltă un îndemn pe care-l putem considera major: „Să ne apropiem cu inimă curată, întru plinătatea credinței...” (Evrei 10, 22). Astfel, nădejdea redevine parte a unui proces, precum în Evrei 7, 19, „apropierea de Dumnezeu”. În Evrei 10, 22-23 descoperim că nădejdea este cea care, în definitiv, face obiectul unui îndemn explicit, sugerând că prezența sa în viața creștinului este esențială și trebuie să facă obiectul trezviei. Textul pleacă de la principiul că tot creștinul are nădejde, dar îi este cerut „să o afirme continuu” (*κατεχομεν την ομολογίαν της ελπίδος ακλινη*). În acest îndemn accentul pare a fi pus pe *ομολογια* (cu toate că adjectivul *ακλινη* este probabil atribut al lui *ομολογια* și putem considera că genitivul *ελπίδος*, ca o caracterizare a substantivului *ομολογια*, subliniază încărcătura sa eshatologică⁹. Este de preferat să oferim substantivului *ομολογια* o valoare activă, și anume aceea de mărturisire, văzând în *ελπίδος* un genitiv obiectiv. În acest caz, accentul cade pe nădejde, o nădejde care afirmă, ca o declarație publică, care se atașează frecvent la grupul *ομολογια-ομολογω*¹⁰. Acea lectură care pune accentul pe nădejde este acceptată prin formularea altor îndemnuri, pe care le vom discuta în continuare: 3, 6 și 6, 11. În aceste două pasaje, îndemnul trimite, fără nici o îndoială, direct spre nădejde.

Dacă ne vom întreba cu privire la fundamentul aceluia îndemn, sunt necesare două răspunsuri. Primul este legat de tema majoră a hristologiei epistolei (v. 19-21): accesul complet la templu prin „legea nouă” oferită prin jertfa lui Hristos și stabilită de „marele preot”. Al doilea răspuns este mai des întâlnit în Noul Testament: motivul credinței în Dumnezeu, al credinței în făgăduințele Sale. Acesta este un punct de vedere, abordat prin analiza primului verset. Este vorba despre nădejdea subiectivă, care primește o încurajare binevenită de a se atașa făgăduințelor și certitudinilor cu

⁹ H. W. Attridge, *The Epistle to the Hebrews*, Hermeneia, Philadelphia, 1989, p. 289.

¹⁰ Mai mulți comentatori, pornind de la Evrei 10, 23, se întreabă dacă înțelesurile absolute ale cuvântului în 3, 1 și 4, 14 trebuie să fie înțelese ca făcând referire la nădejde sau la credință. Evrei 3, 1 poate stabili o legătură cu 3, 6 (siguranța și încrederea nădejdiei).

privire la realitățile cerești, sau de nădejdea obiectivă? Noi nu credem, contrar bunului nume al comentatorilor, care, aici, precum și în alte texte, optează *a priori* pentru un sens pur obiectiv al termenului „nădejde”¹¹.

2. Păstrarea nădejzii (Evrei 3, 6)

Sfântul Apostol Pavel îndeamnă pe evrei, și prin ei pe toți credincioșii, să păstreze „cu neclintire îndrăzneala mărturisirii și lauda nădejzii” (Evrei 3, 6), pentru a putea fi părtași mântuirii adusă prin jertfa lui Hristos. Împreună cu îndemnul la credință și la perseverență, ne odihnim în duhul versetului 10, 23. În acest pasaj, apostolul se adresează fraților săi, alături de care împarte o „vocație cerească”, κλησεως επουρανιου μετοχοι, apoi atenția se fixează pe Iisus, ca „Apostol și Mare Preot al credinței noastre”, Care se bucură de slava divină¹².

Revenind la versetul 6, observăm că puterea determinării trebuie menținută alături de nădejde și de *την παρρησιαν και το καυχημα της ελπιδος*. Nădejdea poate și trebuie să se unească cu „îndrăzneala” de a-L mărturisi pe Hristos în orice loc și în orice moment.

În continuare, Sfântul Apostol Pavel surprinde prin expresia „lauda nădejzii noastre”, sugerând prin aceasta bucuria debordantă care inspiră gândul la slava Domnului și la moștenirea făgăduită¹³. Epistola către Romani 5, 2 spune, într-o formă asemănătoare: „Ne lăudăm întru nădejdea slavei lui Dumnezeu”.

Această aporie între Evrei 3, 6 și Romani 5, 2 conduce, prin trimiteri comune, spre „o laudă”, care se pretează la o remarcă relativă, pe temeiul nădejzii. Într-un anume sens, acest temei rezidă, într-o ultimă analiză, în Însuși Dumnezeu. Dar contextele sugerează

¹¹ Este cazul lui Attridge, *The Epistle*, 183, pentru acest pasaj. W.L. Lane, *Hebrews 1-8*, WBC, Dallas, 1991, 153: „În epistola către Evrei, cuvântul „nădejde” nu descrie niciodată o atitudine subiectivă (de exemplu: nădejdea noastră sau făgăduința așteptată), ci întotdeauna conținutul obiectiv al nădejzii, inclusiv mântuirea prezentă și cea viitoare”.

¹² Kasemann, *The Wandering People*, 39, situează diferența între Pavel și Evrei astfel: „Pentru Pavel, paradoxul credinței rezultă din mărturia cuvântului de a crucifica pentru mântuire; pentru Evrei, ei se găsesc în alegerea unui viitor transcendent, de preferință a unei bucurii pământești”.

¹³ Westcott, *The Epistle*, 78: „Nădejdea creștină se face printr-o înălțare curajoasă”.

o diferență. În Romani 5, 2, nădejdea în care își pune încrederea se bazează pe certitudinea de mântuire, de pace restabilită împreună cu Dumnezeu, de acces la harul „în care suntem mântuiți”, adică accesul la o condiție nouă, pornind de la Hristos și de la opera Sa. În epistola către Evrei, constatăm că privirea este îndreptată spre „cer”, până la Fiul înălțat. În acest sens, convingerea și lauda se hrănesc din contemplarea realităților transcendente și din legătura care se poate stabili împreună cu ele.

3. Adevărarea nădejzii (Evrei 6, 11)

Contextul de la Evrei 6, 11 face trimitere spre o altă particularitate a nădejzii creștine, și anume: „împlinirea” acesteia. În mod sigur, sensul cuvântului *πλεροφορία* se interpretează prin „împlinire”, „plenitudine” sau „desăvârșire”¹⁴.

Împreună cu mai multe traduceri comune și cu numeroase comentarii, am păstrat sensurile de „plenitudine” și „împlinire”; sensuri ce arată că nădejdea trebuie să parcurgă anumite etape pentru a deveni desăvârșită. Astfel, nădejdea nu trebuie lăsată să doarmă, asemenea unei realități înghețate și pasive, ci trebuie ca ea să-și manifeste întregul ei potențial, iar aceasta se realizează prin participarea afectivă a credincioșilor, care sunt chemați să-și trezească nădejdea. Versetul 15 îndeamnă la împlinirea nădejzii, prin exemplul lui Avraam, care prin îndelungă-răbdare a primit cele făgăduite lui de Dumnezeu.

Cu toate acestea, nădejdea nu oferă nici un fundament explicit, care să confirme dobândirea făgăduințelor. Ea este susținută, pe de o parte, de convingerea că Dumnezeu observă credința și dragostea destinatarilor epistolei, manifestată în trecut și prezent (v. 10), iar, pe de altă parte, de chemarea la o perseverență care va conduce la dobândirea moștenirii făgăduite (v. 12). Această nădejde, care-și pune încrederea într-un Dumnezeu perfect informat și care, în plus, se bazează pe diferiți martori (12b, cf. capitolul 11), este des întâlnită în Noul Testament.

---

¹⁴ *πλεροφορία* este un termen bogat în înțelesuri și recomandările sunt partajate pe nuanța care se potrivește aici. Reținem sensul de dezvoltare, în raport cu ideea de efort, de pregătire, decât al celui de încredere sau de realizare. În 10, 22 optăm pentru sensul apropiat de deplinătate. Cf. propunerilor traducerilor comune: „în vederea unei nădejdi depline” (BC, NBS).

Observăm un alt aspect al nădejdiei, și anume dimensiunea eshatologică, deoarece ea face trimitere permanent la moștenirea făgăduințelor, iar prin expresia *αρχι τελους* se poate înțelege împlinirea planului divin.

II. Propunerea

După cum se poate observa, studiul nu a urmărit ordinea în care se prezintă planul epistolei, ci s-a concentrat asupra citatelor care fac trimitere directă la nădejdea creștină. Astfel, studiul continuă cu explicarea versetului Evrei 7, 19, un verset mai puțin complex decât celelalte două (6, 18-20 și 11, 1).

1. Apropierea de Dumnezeu (Evrei 7, 19)

Pentru a vedea care este locul nădejdiei în epistola către Evrei 7, 19, este important să ne oprim mai întâi la expresia „apropierea de Dumnezeu”. Etimologic, formularea sus-amintită își are corespondentul în verbul *προσερχομαι* (4, 16; 7, 25; 10, 1; 11, 6; 12, 18. 22) și se caracterizează printr-o mișcare către Dumnezeu, văzut în transcendența Sa și în autoritatea Sa binevoitoare. Termenul aparține vocabularului cultic, care arată, în Vechiul Testament, intervenția marelui preot, care pătrundea, anual, în locul cel mai sfânt (Sfânta Sfintelor)¹⁵. În același timp, expresia sugerează și apropierea de „tronul harului dumnezeiesc”, apropiere ce-i conferă celui credincios ajutor la timpul potrivit (4, 16). În versetul 7, 25, mântuirea este pentru cei care se apropie de Dumnezeu, prin Hristos, Marele Arhiereu. În 10, 22-23, noțiunile de apropiere, de credință și de nădejde sunt introduse și pregătite prin spălarea trupului și prin curățirea inimii.

Versetul 11, 6 propune o idee ce prezintă un aspect general: credința este apropierea de Dumnezeu, condiția fiind aceea de a crede că „Dumnezeu există și că răsplătește pe cei care-L caută”. Utilizarea timpului perfect *προσεληλυθατε*, „voi v-ați apropiat”, în 12, 18-22, atrage atenția comentatorilor. Notăm, în primul rând, că porunca apropierii este prezentată printr-o abundență de termeni, atât unii, cât și alții folosiți pentru a mări slava cerească. Este

¹⁵J.M. Scholer, *Proleptic Priests*, JSNTSS 49, Sheffield, 1991, pp. 133-149.

posibil pentru un credincios smerit a se considera ca „apropiat” (v. 22) de așa înalte realități? Perfectul grec sugerează un demers, care are un punct de plecare în trecutul credincioșilor, pe care i-a plasat într-o situație privilegiată. Apropierea nu este tocmai punctuală, dar ea se vede, persistă. Am remarcat, în mod egal, că în 4, 16: „să ne apropiem noi... de tronul harului”, verbul este un conjunctiv prezent, care semnaleză un îndemn, în favoarea unui demers care se repetă și se prelungește¹⁶. Cu toate acestea, celelalte texte subliniază că un astfel de privilegiu reflectă o condiție încă provizorie, care va conduce, într-o zi, la o posesie întregă a moștenirii făgăduite (cf. 6, 12).

Evrei 7, 19 oferă un raport între nădejde și apropierea de Dumnezeu, o formulare care surprinde: o nădejde „prin care ne apropiem de Dumnezeu”. Dar este vorba oare de nădejdea subiectivă sau de nădejdea obiectivă? Observația lui C. Spicq este fermă: „verbul *ελπις* trebuie privit în sensul obiectiv al mântuirii și, deci, creștinismul oferă cele mai bune mijloacele de acces (*δι ης*) spre mântuire, dintre toate religiile”¹⁷. Această valoare obiectivă trebuie să fie luată în vedere, într-adevăr, în măsura în „care noi ne apropiem de Dumnezeu”. Dar dimensiunea subiectivă se impune, în egală măsură, din precizia expresiei *επεισαγωγή δε κρειττονος ελπιδος*, adică o mântuire pe care versetul 25 al capitolului 7 o expune astfel: „Pentru aceasta și poate să mântuiască desăvârșit pe cei ce se apropie prin El de Dumnezeu, căci pururea e viu ca să mijlocească pentru ei”. Bunul final este, deci, apropierea de Dumnezeu, mântuirea. Dificultatea este adusă, apoi, de *δι ης*, pe care-l traducem, într-un mod corect, printr-o formă instrumentală: „prin care” (TOB; NBS; Bj; BSM; Spicq etc.), „datorită căruia” (BFC), „through which” (Attridge), „durch die” (Braun)¹⁸. În ce fel această nădejde obiectivă, pe care o putem rezuma ca pe o autentică și definitivă apropiere de Dumnezeu, poate deveni mijlocul, instrumentul apropierii de Dumnezeu, conform acestui verset 19? Problema este rezolvată dacă înțelegem în text „o mai bună nădejde”, realitatea subiectivă pe care o are ontologic credinciosul. Această nădejde

¹⁶ Astfel, printre altele, Scholer, *Proleptic Priests...*, p. 127.

¹⁷ C. Spicq, *L'Épître aux Hébreux*, SB, Paris, 1977, p. 127. Este și recomandarea lui H. Braun, *An die Hebraer*, HNT 14, Tübingen, 1984, p. 214.

¹⁸ Braun, *An die Hebraer...*, p. 213.

trăită poate fi mijlocul de apropiere de Dumnezeu. De asemenea, putem considera că *δια* introduce o circumstanță în așteptare (BAGD I, 1). Nădejdea creștinului însoțește, deci, apropierea sa de Dumnezeu, devenind mijlocitoarea acestei acțiuni¹⁹.

Dar ce implică, concret, această formulare: „apropierea de Dumnezeu” și din ce motiv nădejdea este asociată acesteia? Sunt propuse două răspunsuri. Conform celui dintâi, apropierea este acel elan către Dumnezeu, care este rugăciunea și cultul. Este convingerea lui Scholer: „Ideea nu este că noi urcăm în cer – de exemplu, un fel de experiență mistică –, ci venim înaintea lui Dumnezeu, Care este în cer. Acest lucru înseamnă rugăciune. Cultul, prin acțiunea harului și a rugăciunii, este serviciul sacerdotal propriu Noului Legământ²⁰”. M. Rissi adoptă aceeași idee²¹. Argumentarea în texte este slabă. Pentru rugăciune, am recurs la 4, 16, unde apropierea de „tronul harului” este destinată pentru a obține mila și harul „pentru a fi ajutat la timpul potrivit”²². Al doilea răspuns lărgeste câmpul de înțelegere. Astfel, C.P. Marz se axează pe îndemmurile din 10, 23-25 și 13, 3-17, considerând că invitația de a se apropia de Dumnezeu implică credință, iubirea aproapelui, frecventarea formelor de cult și ajutorul reciproc²³. El este de acord cu H.F. Weiss, pentru că apropierea de Dumnezeu nu se întreține doar cu rugăciunea, prin cult, în sensul mărginit al termenului, ci înglobează toată existența creștină, adică un cult în sens mai larg. Tot demersul, prin care ne întoarcem hotărât și direct spre Dumnezeu, invită la rugăciunea de laudă, de pocăință, cultul personal și comunitar, căutând comuniunea. Nădejdea are locul ei. În ceea ce privește viața concretă și relațiile cu alți oameni, va fi necesară repercusiunea unei pietăți autentice, care asigură o privire spre Dumnezeu.

---

¹⁹ D. Guthrie, *The Letter to the Hebrews*, TNTC, Leicester – Grand Rapids, 1986, pp. 164-165: „Ideea de nădejde, ca mijloc prin care noi ne apropiem de Dumnezeu, extinde sensul versetului 6, 19, care face mențiune că nădejdea pătrunde dincolo de catapeteasmă, în intimitatea directă a lui Dumnezeu”. Scholer, *Proleptic Priests*, p. 117: „Astfel, prin mijlocul nădejdi, după care interiorul nostru este ancorat în Sfânta Sfințelor, avem acces la Dumnezeu... (7, 19)”.

²⁰ Scholer, *Proleptic Priests*, pp. 107-108.

²¹ M. Rissi, *Die Theologie des Hebraerbriefes*, WUNT 41, Tübingen, 1987, pp. 113-114.

²² Scholer, *Proleptic Priests*, pp. 107-108.

²³ C. P. Marz, *Studien zum Hebraerbrief*, SBAB 39, Stuttgart, 2000, p. 156.

2. O cale deschisă (Evrei 6, 18-20)

În Evrei 6, 18 avem cea mai originală, dar și cea mai complexă prezentare a nădejzii. Aceste versete aparțin unei pareneze, care se vrea a fi foarte optimistă, după tabloul sobru (6, 4-10) al eventualei căderi a credincioșilor. În mod evident, pornind cu versetul 11, Sfântul Apostol Pavel caută să fortifice credința și nădejdea destinatarilor. El a recurs, în acest scop, la făgăduința făcută marelui strămoș Avraam (v. 13-17). Printre numeroasele făgăduințe regăsite în cartea Facerea, următoarea (Fac. 22, 16-18) este privilegiată, deoarece este însoțită de o formulă de jurământ: „Jur pe mine însumi, oracolul lui Yahve, ... voi umple de binecuvântări și voi mări descendența ta”.

Sfârșitul versetului 18 introduce un nou aspect referitor la pelerinajul credincioșilor în această lume, făcând următoarea încurajare: bogăția „moștenirilor făgăduite”. Credincioșii sunt descriși, într-un mod foarte realist, prin participiul *καταφυγοντες*, literalmente „care au fugit”. Trebuie văzută aici o descriere globală a condiției creștine și nu o situație particulară, contrară opiniei lui Spicq: „exilați sau refugiați”. Expresia, în esența sa,²⁴ amintește de fugarii și de refugiații bine cunoscuți, precum Lot (Fac. 19, 20), ucigașul aflat în drum spre cetatea de refugiu (Num. 35, 25-28; Deut. 4, 41-42; 19, 5-6) sau aproape de altar (Ieș. 21, 13-14; 1 Reg. 2, 28) sau exodul lui Israel, de altădată. Moștenitorii făgăduinței divine trebuie să-și găsească un loc ferit de cei ce se împotrivesc lui Dumnezeu, așa cum au făcut părinții lor, și să-și păstreze cu tărie nădejdea²⁵.

Această nădejde a fost propusă celor credincioși: *προκειμενη*. Unde și când? Înainte de a înțelege propunerea relativă care, în limba greacă, extinde în versetul 19 încurajarea că este destinată lor, trebuie precizat următorul aspect: este „plăsat înainte”, fie în sensul „de a expune în public”, fie „de a plasa înaintea unei persoane, cu scopul de a aștepta”. Ceea ce a fost propus credincioșilor în versetele precedente este „moștenirea făgăduită” (v. 12):

²⁴ C. Spicq, *L'Épître aux Hébreux* 2, EB 40-42, Paris, 1953, p. 163.

²⁵ După cum remarcă Westcott, *The Epistle*, 162, „alegerea lui *κρατησαι* în loc de *λαβειν* sau de un alt verb de acest gen este o modalitate de a insista pe tema unui angajament susținut, *κρατησαι*, de a capta și de a se lega de cel care a fost prins de această modalitate”.

promisiunea binecuvântării lui Avraam (v. 15-16), promisiunea „de odihnă” (4, 7-11). Putem completa făgăduințele cu mai multe versete: 9, 15; 10, 36; 11, 13. 39. Este vorba de nădejdea subiectivă, cea care primește un îndemn de a se agăța de făgăduințe? Nu putem da încă un răspuns, spre deosebire de numărul mare de comentatori, care au optat deja pentru un sens pur obiectiv al termenului „nădejde”²⁶.

Ce aduc în plus versetele 19 și 20? Ele introduc imaginea de ancoră și întorc privirea spre cer, unde Iisus a intrat ca „înaintemergător”. Propunerea relativă *ην ως ακυρωσιν εχομεν της ψυχης* reia termenul *ελπις*, cu sensul de subiectivitate și de gazdă încrezătoare a făgăduințelor pe care noi i le-am recunoscut. Sufletul este implicat afectiv în această acțiune a nădejzii, deoarece, el, *η ψυχη*, este interioritatea ca spațiu, în care nădejdea este trăită. În acest fel, această nădejde a sufletului este pentru noi o ancoră specială, „care pătrunde dincolo de catapetasmă” până în vecinătatea lui Dumnezeu.

Sfântul Apostol Pavel prezintă un pasaj extrem de semnificativ: al subiectivului și obiectivului. O ancoră este făcută dintr-o bucată de metal, care nu are nici o valoare în sine. În realitate, prin ancoră și ancorare înțelegem ansamblul care include obiecte grele, ce se odihnesc pe fundul mării, apoi frânghia de care este legată și care, la cealaltă extremitate, este bine fixată pe navă, pentru a oferi siguranță. Aceasta este, gândim noi, puterea imaginii pe care ne-o propune epistola. Scopul imaginii este legătura pe care o stabilește între sufletul credinciosului și realitățile cerești. Rissi are dreptate să sublinieze dimensiunea subiectivă a nădejzii în acest verset: „Nădejdea nu poate fi înțeleasă aici ca materie a nădejzii (*Hoffnungsinhalt*), ci ca o concretizare a acțiunii de a nădăjdui (*das Hoffen*)”²⁷. Rămâne, ca dovadă, legătura dintre realitatea din

²⁶ Westcott, *The Epistle*, p. 162: dublul caracter al nădejzii în acest context este sensibil: „Este vorba despre o nădejde obiectivă și una subiectivă”. F. Delitzsch, *Commentary on the Epistle to the Hebrews*, Edinburgh, 1871, p. 1: „Nădejdea este întâi de toate sentimentul subiectiv, dar nu exclusivist: ea implică toate realitățile mărețe prin care făgăduința ne permite să nădăjduim în „acordarea garanției”. Referitor la ancoră, Delitzsch (p. 320) reia observațiile lui Ebrard: dacă ea este bine fixată, frânghia trebuie să țină.

²⁷ Rissi, *Die Theologie*, p. 97, adaugă: „Avem această nădejde ca o ancoră a vieții noastre interioare, spirituale, care pătrunde de cealaltă parte a realității”.

existența credinciosului și binele nădăjduit. Nebe o subliniază, apropo de frumosul text de la Rom. 15, 13, prin cele două sensuri ale cuvântului „nădejde”: „Astfel, pe lângă faptul de a nădăjdi, apare în același timp întregul viitor al mântuirii eshatologice”²⁸.

Ceea ce uimește în aceste versete 18-19 este mișcarea prin care toți sunt însuflețiți: „Creștinii, care fug și sunt cuprinși de nădejde, o ancoră, care pătrunde dincolo de catapeteasmă, Iisus, Care este în cer, ca Cel Care conduce, *προδρομος*”²⁹ Termeni ca și *εισερχομενην* și *προδρομος*, aduși ca mărturie de pasajul dinamic, exprimă locul unde rămân credincioșii și unde Se află Hristos, Care șade de-a dreapta lui Dumnezeu. Prin Hristos Cel Înviat, credincioșii sunt atrași spre cer.

Aici găsim aceste trăsături care ne atrag atenția, în conexiune cu 10, 23 și 3, 6. Nădejdea nu este orientată atât de mult spre bunurile ultime, ci ea se atașează realităților cerești, prezente. Ea se hrănește cu acel aspect de încredere, adus de marele preot, împreună cu el stabilindu-se o legătură actuală³⁰.

3. Încredințarea celor nădăjduite (Evrei 11, 1-2)

Fără a realiza un studiu aprofundat al conceptului de credință în Evrei 11, 1-2, este bine să găsim un loc aparte expresiei „făgăduințele nădăjduite” (*επιζομενα*). În acest sens, unii comentatori vorbesc despre un aspect subiectiv al credinței, văzând-o ca o realitate sigură, căreia Dumnezeu îi conferă consistență prin împlinirea făgăduințelor Sale. Sub alt aspect, Attridge subliniază dimensiunea obiectivă a credinței: „Poziția Epistolei către Evrei este mai degrabă o consecință a actului sau a atitudinii de credință, prin care realitățile invizibile la care se raportează primesc o confirmare parțială, deoarece acele lucruri nădăjduite sunt realizate parțial, pentru că, după cum ne arată versetul următor, credincioșii înșiși primesc o confirmare divină”³¹. Referitor la raportul dintre

²⁸ Nebe, *Hoffnung*, p. 64.

²⁹ Westcott, *The Epistle*, p. 163: „Aceasta pune în evidență două aspecte ale nădejzii, stabilitatea sa de neclintit și vigoarea pătrunderii sale”; *προδρομος* se aplică pentru trupa trimisă înaintea armatei pentru a explora locurile.

³⁰ Spicq, *L'Épître*, II, 165, citează pe Bengel: frânghia dintre navă și ancoră este *paracesis per promissionem et juramentum Dei*.

³¹ Attridge, *The Epistle*, p. 310.

realitățile nădăjduite și realitățile invizibile, Attridge remarcă, în continuare: „Lucrurile invizibile nu sunt doar viitoare, dar și prezente, sau mai bine zis veșnice... Astfel, lucrurile invizibile cuprind acea împărăție a adevăratelor realități, în care este ancorată nădejdea (6, 19)”. Dacă acceptăm acel sens obiectiv de „garanție”, observăm că este vorba de putere și originalitate în concepția de nădejde creștină. Credinciosul care nădăjduiește primește o asigurare cum că privilegiile încă invizibile constituie deja pentru el un „depozit”. În același timp, într-un mod paradoxal, privirea rămâne întoarsă spre o realizare desăvârșită în viitor.

Notăm două aspecte ale nădejzii. Dintr-un punct de vedere, ea implică un demers, o apropiere, o tensiune spre realitățile cerești. Din alt punct de vedere, este vorba deja de un răspuns al lui Dumnezeu, o confirmare, „o bună mărturie”.

III. O particularitate?

Nădejdea este întotdeauna așteptarea cu încredere a realizării complete a mântuirii, în toate aspectele ei, pe baza operei împlinite de Hristos și de făgăduințele divine. Se spune că examinarea textelor face accentele distincte sensibile.

Temeiul oferit nădejzii este unul specific. Astfel, Sfântul Apostol Pavel face ca nădejdea să se odihnească peste credința în mântuirea dobândită prin jertfa lui Hristos (Gal. 5, 5; Rom. 5, 2), Epistola către Evrei întorcându-și privirea către această realizare finală a mântuirii, care este înălțarea unui preot ceresc, care transformă prezentul și deschide viitorul.

Nădejdea face obiectul unui îndemn de moment. Credincioșii trebuie să fie siguri pe nădejdea lor, nu doar să o păstreze, ci să o comunice în Biserică, dar și în anturajul lor. La Sfântul Apostol Pavel, acest aspect de dezvoltare duce direct către nădejde. El pune în valoare rolul Sfântului Duh, prin care credinciosul a primit arvuna³², textele despre Sfântul Duh fiind puține în Epistola către Evrei³³.

---

³² Cf. 2 Cor. 5, 5: „Iar Cel ce ne-a făcut spre aceasta este Dumnezeu, Care ne-a dat nouă arvuna Duhului”. Astfel suntem întotdeauna plini de încredere; Rom. 15, 13: „Iar Dumnezeul nădejzii să vă umple pe voi de toată bucuria și pacea în credință, ca să prisosească nădejdea voastră, prin puterea Duhului Sfânt”.

³³ În Epistola către Evrei, Sfântul Duh apare în raport cu existența creștină în doar două texte: 2, 4 (Duhul datătorul de „daruri spirituale”) și 6, 4 („oamenii au parte de Duhul Sfânt”).

Nădejdea este situată în contexte în esență pozitive și sub lumini favorabile: „convingere”, „încredere” (3, 6), „o mai bună nădejde” (7, 19). Este un privilegiu important, căci „noi o avem ca o ancoră a sufletului” (6, 19), ea este predispusă „la desăvârșire” (6, 11), este un drum către apropierea de Dumnezeu (7, 19), ea se încadrează în credință, ca garanție a viitorului (11, 1). Contextele pauline sunt adesea mai puțin avantajoase. În Epistola către Romani, capitolul 8, unde expresia este întâlnită de treisprezece ori, nădejdea este prezentată cu tensiuni și suferă asocieri grele: vv. 20-22, 23-24 (conform asocierii cuvântului *ελπις* și a cuvântului *θλιψις*, în Rom. 12, 12 și 5, 4, nădejdea și consolarea se potrivesc). Epistola către Evrei nu ignoră chinurile și persecuțiile creștinilor, dar dorește să pună nădejdea într-o lumină desăvârșită.

Originalitatea epistolei stă în legătura pe care o stabilește între nădejde și apropierea de Dumnezeu (7, 19; 10, 22-23; 6, 18-20); în versetul 7, 19 este chiar atestată o relatare instrumentală sau de însoțire. Se impune un caracter de rapiditate în exercitarea nădejdi. Cu siguranță, aspectul viitor, asociat cu termenul nădejde, nu este anulat, dar aplicarea cea dintâi este actuală³⁴. Este vorba de a conștientiza rolul pe care și-L asumă Hristos înălțat, împreună cu tot ceea ce Acesta reprezintă pentru credincioși. La Sfântul Apostol Pavel, motivul și vocabularul referitor la așteptarea perspectivei eshatologice (*απεκδεχασθαι*) au un loc important (1 Cor. 1, 7; Rom. 8, 19. 23. 25; Gal. 5, 5; Filip. 3, 20). În epistola către Evrei, așteptarea nu caracterizează nădejdea membrilor Noului Legământ, ci mai degrabă comunitatea de oameni ai Vechiului Legământ (11, 10).

Mai mulți autori insistă pe mențiunile parenetice ale epistolei³⁵. MacRae consideră că epistola este o omilie ce are ca scop îndemnul de a persevera. Pentru aceasta, autorul dezvoltă „o teologie a

---

³⁴ D.A. Hagner, *Hebrews*, San Francisco, 1983, p. 112: „Ca în 6, 18, noțiunea de nădejde se raportează la prezent mai mult ca la o realitate viitoare. Altfel spus, încrederea (siguranța) noastră cu privire la viitor (pentru că ea se odihnește în opera perfect împlinită de Hristos) transformă prezentul”. E. Grasser, *Das wandernde Gottesvolk*, ZNW 77, 1986, p. 175, insistă pe faptul că nu este vorba de „un transcendentism atemporal (veșnic)”; „pentru credincioși, actualitatea (11, 13. 39-40) nu corespunde unei dorințe atemporale pentru Cel invizibil, ci unei nădejdi bazate pe făgăduință”.

³⁵ Astfel, Woschitz, *Elpis-Hoffnung*, p. 634.

nădejdiei”. Înainte de a întări această nădejde, el insistă pe faptul că adevărata realitate aparține lumii cerești; el se folosește de perspectiva verticală a eshatologiei nu pentru a se opune sau pentru a corecta perspectiva orizontală, ci pentru a o întări³⁶. Autorul se adresează credincioșilor îngrijorați; locul face ca nădejdea și accentul pe actualitatea sa să răspundă nevoii de încurajare. Neliniștea parenetică a autorului este evidentă, însă nu ia în considerare caracteristicile epistolei. Acestea descoperă, în special, hristologia³⁷.

Considerăm că Epistola către Evrei oferă un tablou original al nădejdiei creștine: formule care îi sunt proprii, accentul plasat pe actualitate, orientarea spre realitățile cerești, inserția particulară în antitezele care structurează opera. Această originalitate se leagă de o altă particularitate majoră: locul temei Înălțării Fiului, preot în veac după rânduiala lui Melchisedec.

traducere și adaptare de Petru PAVĂL

---

³⁶ G.W. Macrae, „Heavenly Temple and Eschatology in the Letter to the Hebrews”, *Semeia* 12, 1978, pp. 179-199.

³⁷ Ezităm să-i urmăim pe Rissi și Scholer, care au lansat o ipoteză cu privire la destinatari: autorul ar fi avut ca scop o mișcare harismatică, adeptă a unei eshatologii înfăptuite. Cf. Scholer, *Proleptic Priests*, p. 206.